

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ PARLAMENTER ASAMBLESİ
KEİPA

ULUSLARARASI SEKRETERYA

Doc. GA51/CC50/REP/17/tr

KEİPA GENEL KURULUNUN ELLİ BİRİNCİ OTURUMU

KÜLTÜR, EĞİTİM VE SOSYAL İŞLER KOMİSYONU

RAPOR*

**“KEİ ÜYE DEVLETLERİNDEKİ KÜLTÜREL İŞBİRLİĞİNİN VE ÇOK
KÜLTÜRLÜLÜĞÜN GENİŞLETİLMESİ”**

Raportör: Sn. Lyudmila BOKOVA, Komisyon Üyesi (Rusya)

* *Metin Kültür, Eğitim ve Sosyal İşler Komisyonununun 18 Nisan 2018'de Novi Sad'da düzenlenen Ellinci Toplantısında ele alınmış ve Genel Kurulun 21 Haziran 2018'de Tirana'da düzenlenen Elli Birinci Oturumunda onaylanmıştır.*

I. GİRİŞ

1. "Kültür, ilerleme ve yaratıcılığımızın temelidir ve gelişip serpilmesi için dikkatli bir biçimde desteklenmelidir." (*Dünya Kültür ve Kalkınma Komisyonu*). Yaşam kalitemizin büyük ölçüde kültürü geliştirme ve kültürden faydalanabilme yeteneğimize dayandığı konusunda bir mutabakata varmamız gerekmektedir. UNESCO, kültürü devletlerin stratejilerinin temel unsuru yapmanın, sürdürülebilir kalkınmanın önünü açmanın ön şartı olduğunu ve ayrıca bu hedefe ulaşma bağlamında güçlü bir saik teşkil ettiğini ifade etmektedir.

2. Kültür, yeterli edim ve tedbirlerin uygulanması yoluyla farklı topluluk ve gruplar arasında bir iletişim sürecini oluşturabilir. Kültürel çeşitlilik, kültürler çatışması bağlamında, kültürel temaslar üzerinden karşılıklı anlayışı öne çıkaran bir süreç olarak kültürel kimlikleri muhafaza etmeye odaklanır.

3. Avrupa ve Asya arasında bir köprü vazifesi gören ve bir çok uygarlık ve kültürün kesişme noktasında bulunan Karadeniz coğrafi-kültürel Bölgesi kültürel açıdan çeşitlilik gösteren ve bir dizi tarihi köken, gelenek ve dinin varlığıyla nitelenen bölgelere bir örnektir. Karadeniz Bölgesinin ana unsuru bu bölgede yaşayan insanlardır; farklı kültürlere ve geleneklere sahip farklı insanlar. Bu nedendir ki KEİ Bölgesi aynı zamanda, etnik gruplar ve kültürler bağlamında da büyük ölçüde çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda, önemli bir unsur da, etkili kültürel politikaları geliştirme ve uygulama gayesiyle pluralizmin değişik şekilleri yoluyla çok yönlü etnik toplumları biraraya getirmek adına yeni yöntemler bulmaktır.

4. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi (KEİPA), bugün bölgemizin ve dünyanın bir bütün olarak karşı karşıya olduğu sorunlara endişeyle bakmaktadır. Bu sorunlar arasında çatışmalar ve terör, halklar arasında yüksek düzeyde ekonomik ve sosyal eşitsizlik, yoksulluk, mülteci krizi ve büyük göç dalgaları sayılabilir. UNHCR verilerine göre 2016 sonu itibarıyla dünya genelinde 65,6 milyon insan çatışma ve zulüm nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Bunların neredeyse 22,5 milyonu mülteci konumundadır. Bu rakamın yarısından fazlası da 18 yaşından küçüktür. Dünya genelinde, her 110 insan arasında bir mülteci bulunmaktadır, ve fakat Karadeniz Bölgesindeki her 60 kişiden biri mültecidir.

5. Tüm bu sorunlar, çok kültürlü toplumların gelişimine sebep olmaktadır. Siyasetin farklı kültürler arasında karşılıklı diyalog ve anlayış hedeflerine ulaşmadaki rolünün önemi giderek artmaktadır. Kültürler arası temasları kolaylaştıracak bir ortamı oluşturmak ve farklı kültürlerin barış ve karşılıklı saygı çerçevesinde birlikte yaşamasını sağlamak büyük ölçüde yerelden ulusala, bölgeselden uluslararası topluma kadar her düzeydeki siyasi aktörlerin elindedir.

6. KEİ Bölgesinin geleneksel değerler, söylem çeşitliliği, sanatsal üretim ve dinamik yaratıcı sektörler açısından çok ciddi bir potansiyeli bulunmaktadır. Dolayısıyla yapıcı diyalog ve tüm maddi ve manevi bileşenleriyle kültürel temaslar üzerinden kültürler arası işbirliğini canlandırmak halklar, toplumlar ve ülkeler arasında karşılıklı anlayışa katkıda bulunan temel bir faktördür. Devlet, iş dünyası ve STK boyutları da dâhil olmak üzere toplumun çeşitli düzeylerindeki aktif katılım ve koordineli çabalar, bu sürecin vazgeçilmez unsurlarıdır.

7. KEİPA, Karadeniz Bölgesinde kültürel işbirliğini geliştirmede hayati bir rol oynamaktadır. KEİ'nin Yirminci Yıl Dönümü Vesilesiyle İstanbul Zirvesinde kabul edilen ve Devlet ve Hükümet Başkanlarının "bölgenin kalkınmasında kültürün oynadığı" elzem rolü vurgulayarak "kültür, turizm ve gençlik politikası alanlarında işbirliğinin halklarımız arasında daha güçlü bir

karşılıklı anlayış sağladığı" görüşünü dikkate aldıkları Bildiriyi bu noktada bir kez daha hatırlamamız gerekir.

8. KEİ Bölgesinde yaşayan halklar arasındaki karşılıklı anlayışı daha da güçlendirmek bağlamında kültürel işbirliğinin önemini dikkate alarak, karşılıklı saygı, anlayış ve toleransın ne ölçüde gerekli olduğunu kabul ederek, ve kültürel bağlarını güçlendirme arzusuyla, KEİ Üye Devletlerinin Kültür ve Turizmden sorumlu Bakanları Konferansı 23 Haziran 2016'da Soçi'de toplanmış ve bir Ortak Bildiri imzalanmıştır.

9. Mevcut Rapor, Karadeniz Bölgesindeki halklar arasında kültürel işbirliği ve karşılıklı anlayışın geliştirilmesinin KEİ üye devletlerinin kültür politikalarının temel amaçlarından biri olması gerektiğini belirtmektedir. Etkili bir kültür politikası ekonominin tüm sektörlerinde, teknoloji, sanayi ve ticaret, eğitim, sanat ve sosyal ve toplumsal gelişim alanlarında yaratıcılığa hız kazandırmaya yönelik yeni yollara işaret eder. Rapor ayrıca, her ne kadar Karadeniz Bölgesi farklı kültür, din ve geleneklere mensup halklara ev sahipliği yapsa da, geniş anlamıyla Karadeniz Bölgesindeki ülkeler arasında birçok benzerlik de olduğunu da belirtecektir.

10. KEİ ülkelerinin parlamentoları ve hükümetleri, Karadeniz Ekonomik İşbirliğinin ortak hedeflerine başarıyla ulaşmak amacıyla üye devletler arasında daha büyük ölçüde uyum sağlayarak barış, güvenlik ve siyasi istikrar tesisi sürecinde konsolidasyon sağlayabilmek için Karadeniz bölgesinde kültürel işbirliğini canlandırabilmek bağlamında mevcut fırsatları değerlendirmelidir.

11. Bu Rapor ve Tavsiye Kararında Azerbaycan Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti, Moldova Cumhuriyeti, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti, Ukrayna, ve Yunanistan Cumhuriyeti ulusal delegasyonlarının yaptığı katkılardan faydalanılmıştır. Raporun hazırlanmasında kullanılan kaynak materyaller internet üzerinden Uluslararası Sekretarya tarafından temin edilmiştir.

II. KEİ BÖLGESİNDE KÜLTÜREL İŞBİRLİĞİ

A. İKİLİ İŞBİRLİĞİ

12. KEİ Bölgesinde kültürel işbirliğinin geliştirilmesi süreci esas itibarıyla ikili düzeyde yürütülmektedir. Devletler arasında kültürel işbirliği alanında imzalanan anlaşmalar, mutabakat zabitleri ve değişim programları çerçevesinde ikili faaliyetler yürütülmektedir. Bu anlaşmalar kültürel işbirliği faaliyetlerine yönelik olarak yasal çerçevenin yanı sıra bazı durumlarda bütçe çerçevesini de ortaya koymaktadır.

13. KEİ üye devletlerinde kültürel işbirliğini destekleme ve genişletmeye yönelik olarak devletlerin uyguladığı politikaları geliştirmede başı dışişleri ve kültür bakanlıkları çekmektedir. İkili işbirliği programları genellikle tiyatro, dans, geleneksel sanatlar, edebiyat, üniversiteler arası işbirliği, arkeoloji ve kültürel miras alanlarındaki projeleri kapsamaktadır.

14. İki ülke arasında devletler arası resmi anlaşmaların bulunmadığı durumlarda KEİ Bölgesinde kültürel işbirliğini kapsayan ve farklı STK'lar, kültürel kurumlar ve vakıflarca başlatılarak yönetilen bağımsız projeler de bulunmaktadır. Bunlar devletlerin kültür politikalarını ve kültürel diplomasi gündemlerini yansıtabilecekleri gibi tümüyle bağımsız projeler de olabilirler.

15. Milli kültür enstitüleri, kültürel kimlik, gelenek ve dilin yurtdışında tanıtımı alanında dikkat çekici bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Bunlar, çeşitli etkinlikler, yarışmalar, festivaller, sergiler ve diğer uygun faaliyetler düzenleyerek her bir ülkenin kültürünü yurtdışında tanıtımına olanak verirler. Üye devletlerin, yurtdışındaki kültür enstitülerinin faaliyetlerini teşvik etmeye devam etmesi elzemdir.

16. Bu bağlamda KEİ üyesi devletler arasında, Rusya ve Romanya'da Haydar Aliyev Vakfı, İstanbul'da Romen Kültür Enstitüsü, Moskova'da Ermeni Kültür Merkezi, Belgrad, Bükreş, Sofya, Tiran ve Odesa'da Yunan Kültür Vakfı, Moskova'da Bulgar Kültür Enstitüsü, Sofya'da Moskova Kültür Merkezi gibi çok sayıda merkezden bahsedilebilir. Milli kültür enstitüleri dışişleri ve kültür bakanlıklarınca finanse edilmekte olup, ülkeler arasında kültürel bağ ve ilişkileri geliştirme amacına hizmet etmektedir.

B. KEİ ÇERÇEVESİNDE KÜLTÜREL İŞBİRLİĞİ

17. Kurulduğu günden bu yana Asamble, 1993'te imzalanan *Kültür, Eğitim, Bilim ve Bilgi Alanlarında İşbirliğine İlişkin Karadeniz Sözleşmesinin* kabulünü (1993'te imzalanmıştır) desteklemiş ve teşvik etmiştir. Sözleşme işbirliği için uzun vadeli bir yasal çerçeve teşkil etmekte ve diğer ikili ve çok taraflı kültürel anlaşmaların akdedilmesi için sağlam bir zemin oluşturmaktadır.

18. Sözleşme, hükûmetlere, Karadeniz Bölgesinde yaşayan halklar arasındaki kültürel temasların eksenini genişletme ve çeşitlilik kazandırma amacıyla kültür alanındaki projelere destek verme ve sivil toplum örgütlerinin, sanatçı ve yazar birliklerinin, gençlik ve çocuk kuruluşlarının, özel vakıfların vs. Karadeniz kültürel işbirliği sürecine katılımına yönelik şartları oluşturma yönünde tavsiyede bulunmaktadır.

19. KEİ Parlamenter Asamblesi, KEİ'nin gayelerine ulaşılmasında kültürel işbirliğinin önemine vakıf olarak bir çok rapor ve tavsiye kararını kabul etmiştir:

- Kültür, Eğitim, Bilim ve Bilgi Hususlarında İşbirliği Üzerine Karadeniz Sözleşmesinin Tasdiki ve Uygulanması (rec.3/1994);
- KEİPA Üye Ülkelerinin Kültürel Mirasının Korunması (rec.6/1994);
- Karadeniz Havzasının Tarihi konulu Müşterek Araştırma Programı (rec.4/1994)
- Karadeniz Bölgesinde Kültürel Mirasın Korunması Programı Klavuzu (rec.18/1996)
- KEİ Bölgesinin Gelişiminde Kültürün Rolü (rec. 70/2003);
- KEİ Üye Ülkelerinde Kültürel Mirasın Korunması ve İyileştirilmesi (rec. 80/2004);
- Karadeniz Bölgesinde Kültür Turizmi Alanında İşbirliği (rec.83/2005);
- AB'nin Genişlemesinin Kültürel, Sosyal ve Eğitimsel Boyutları: Karadeniz Bölgesi için Sonuçları (rec.86/2005);
- Uluslar Arasında Güven Tesis Etmenin Aracı Olarak Kültürler Arası Diyalog (rec.89/2006);
- Küreselleşme Süreci ve Kültürel Çeşitlilik İçin Olası Tehdit (rec.93/2006);
- KEİ Bölgesinde Kültürel İşbirliği: Tecrübeler, Fırsatlar ve Güçlükler (rec.119/2010);
- KEİ Bölgesindeki Kültürel Mirasın Yasadışı Ticareti ile Mücadele (rec.148/2015);

20. "Geniştirilmiş bir KEİ Ortaklığına Yönelik KEİ Ekonomi Gündemi" ile tanımlandığı şekliyle **KEİ Kültür Çalışma Grubunun** faaliyetlerinde temel öncelikler şunlardır: kültür turizmi ("Kültürel Rotaların" geliştirilmesi) de dâhil olmak üzere Karadeniz Bölgesinin ortak kültürel mirası konusunda araştırmaları teşvik etmek üzere uzmanlardan oluşan bir ağ kurmak; farklı alanlarda müze ağları oluşturmak; KEİ'nin (taşınır/taşınmaz ve maddi/manevi) kültürel mirasıyla ilgili projeler geliştirmek ve teşvik etmek, ve bu bağlamda kültürün ötesindeki unsurlara öncelik vermek.

21. 2007'de KEİ Üye Devletlerinin Kültürden sorumlu Bakanları bu alanda işbirliğini geliştirmeye yönelik bir Bildiriyi kabul etmiştir. Ardından "Modern Kültür Alanında İşbirliği Ağları", "Kültürel Çalışma Programı", "Kültürler Arası İletişim", "Karadeniz Bölgesinde Kültür Alanında Haberler", "Karadeniz Kültür Projesi (Kilikya)" gibi bir dizi proje önerisine üye devletlerce start verilmiştir.

22. Yakın dönemde, **23 Haziran 2016'da Soçi'de düzenlenen KEİ Üye Devletlerinin Kültür ve Turizmden Sorumlu Bakanları Konferansında** bir Ortak Bildiri imzalanmıştır. Bildiriye imza koyan taraflar Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü çerçevesinde birlikte çalışmayı, üye devletler arasında kültür ve turizm alanında işbirliğini güçlendirmeyi ve canlandırmayı, yaratıcılığı teşvik etmeyi ve bu alanlarda inovasyona hız kazandırmayı kabul etmiştir. Genel itibarıyla bölgenin potansiyelini, ülkeler arasında kültür ve turizm alanındaki temasların artmasını sağlayacak ortaklaşa yenilikçi projeler geliştirmek ve uluslararası kültür ve turizm etkinlikleri düzenlemek suretiyle sistemli bir biçimde ortaya çıkarma ihtiyacının söz konusu olduğu hususunda bir mutabakata varılmıştır.

23. Kültür ve Turizmden sorumlu Bakanlar Konferansında (Soçi, 23 Haziran 2016) kabul edilen Ortak Bildiri aynı zamanda Karadeniz Bölgesinde **Kültürel turizm / Kültürel rotalar** projelerinin uygulanmasını da teşvik etmektedir. Birden fazla ülkeden geçen Kültürel Rotalar Karadeniz Bölgesinin kültürel turizm alanındaki çeşitlilik ve karmaşıklığını öne çıkarmanın iyi bir yolunu sunmaktadır. Ayrıca, yerel bilgi, beceri ve miras varlıklarını temel almalarından ötürü sürdürülebilir ve sosyal bir modele evrilme potansiyelleri de bulunmaktadır. Dahası, genellikle kırsal alanlarda yer alan ve çoğu zaman pek bilinmeyen yerleri tanıtarak bu bölgelerin ekonomik potansiyelinin geliştirilmesine de yardımcı olmaktadır.

24. Kültürel rotaların geliştirilmesi aynı zamanda KEİ Bölgesinin ortak mirasını keşfetme ve bölge içinde ve diğer bölgelerde kültürel bağların ve diyalogun teşviki yoluyla bölgesel kimliği güçlendirmeye de yardımcı olabilir. Son olarak, kültürel rotalar çeşitli ağ ve birliklerin, yerel ve bölgesel makamların, üniversitelerin ve meslek örgütlerinin katılımı yoluyla kültürel temas ve turizm deneyimini güçlendirip genişletebilir.

25. Mevcut tabloda, KEİ bünyesinde kültür alanında işbirliği çerçevesi, Sırbistan Cumhuriyetinin Kültür Çalışma Grubu Ülke Koordinatörlüğü dönemini kapsayan **2017-2018 Eylem Planı** ile ortaya konulmuştur. Eylem Planının genel amacı kültür alanında işbirliğinin, KEİ Bölgesinde kültürel çeşitliliğin teşvikini, karşılıklı anlayış ve kültürler arası diyalogun güçlendirilmesi, Karadeniz Bölgesinin büyük çeşitlilik gösteren kültürel gelenekleri ve tarihine saygı gibi yollarla güçlendirmektir.

26. KEİ Bölgesinde halen devam eden ortak projeler arasında **Klasik yazarların 20. yüzyıldaki eserlerinden bir derlemenin yayınlanması** ve **bir Karadeniz Gençlik Senfoni Orkestrasının Kurulması (Gürcistan tarafından start verilen ve halen KEİ üye devletlerinin yetkili mercilerince değerlendirilmekte olan bir proje)** sayılabilir. Bu projeler Karadeniz

Bölgesindeki halkları bir araya getirecek ve ayrıca ağlar kurmaya, kültürler arası diyalogu, karşılıklı anlayışı, iyi komşuluk ilişkilerini ve sosyal uyumayı geliştirmeye yardımcı olacaktır.

27. KEİ Kültür Çalışma Grubu ayrıca "**Karadeniz Kültür Limanı**" kurumunun kuruluşu konusunda **Bizans ve Bizans-Sonrası Anıtlar Avrupa Merkezinin** başlattığı inisiyatifi de desteklemektedir. Kültürel işbirliğini geliştirmeyi amaçlayan bu proje, Karadeniz ülkelerini özellikle halen faal durumdaki büyük limanları üzerinden birbirine sınır aşırı – ulus aşırı düzeyde bağlayan gelişim inisiyatifleri içermektedir. Bunlar sağlanırken bir yandan da inisiyatif AB fonları için başvuru yapan bir dizi KEİ üye devletinin konuyla ilgili kurumlarından oluşan bir konsorsiyum tarafından bir proje önerisi olarak da ortaya atılmıştır.

28. Sırbistan Cumhuriyetinin Ülke Koordinatörlüğü görevini üstlendiği 2017-2018 döneminde şu etkinliklerin düzenleneceği öngörülmektedir: **Arkeoloji Filmleri Festivali ve kültürel miras konusunda uzmanları bir araya getiren bir yuvarlak masa toplantısı**. Bu etkinliklerin tüm KEİ üye devletleri arasındaki koordinasyon ve ortak çalışmaların önünü açması amaçlanmaktadır.

29. Sırbistan Cumhuriyeti, KEİ Kültür Çalışma Grubu çerçevesinde, ülke koordinatörü olarak, Enerji Çalışma Grubunda halihazırda var olan modele dayalı olarak, kültürel miras konusunda bir uzmanlar ağının kurulması olasılığını araştırmaya istekli olduğunu ve 2018 ilkbaharında yapılacak bir sonraki görüşmeler sırasında Kültür Çalışma Grubu'na geri bildirimde bulunmaya istekli olduğunu ifade etmiştir. Ülke koordinatörü ayrıca 2018 sonbaharında Belgrad'ta bir Kültür Bakanları Toplantısı'nı organize etmeyi planlamaktadır.

30. KEİ'nin Kuruluşunun 25. Yıl Dönümü vesilesiyle 2017'de **Uluslararası Karadeniz Çalışmaları Merkezi (UKAM)** açılmış ve 12 KEİ üye devletinden kültür alanındaki başlıca çalışmalardan oluşan aylık bir program niteliğindeki "KEİ Kültür Ayı" adlı yeni bir inisiyatife start verilmiş olduğu da belirtilmelidir. UKAM, KEİ Bölgesinin büyük çeşitlilik gösteren zengin kültür mirasının farkındalığıyla, söz konusu proje kapsamında bölgenin kültürel kimliğini tanıtmayı ve kamuyunun geniş kesimleri nezdinde görünürlüğünü artırmayı başarmıştır.

31. 2017 senesinde uygulanan bu Program edebiyat, müzik, sinema, arkeolojik sit alanları ve gastronomi konularında kısa videolar ve fotoğrafları da içeren internet tabanlı tanıtımlar içermektedir.

C. ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK

32. Çok kültürlülük belirli bir ülkedeki etnik, kültürel ve dini azınlıkları koruyarak bunlar arasındaki farklılıkları geliştirmeyi amaçlayan bir politika, ve böylesi bir politikanın bir teori ya da ideoloji olarak tanımlanmasıdır. Çok kültürlülük kavramı 1960'lı yıllarda Kanada, Avustralya ve İsveç başta olmak üzere İskandinav ülkelerinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Kavramın ismini koyarlarsa bazı İsviçreli bilim adamları olmuştur. Aralarındaki farklılıklara rağmen çok kültürlülük konusunda çalışan teorisyenler genel olarak, devlet içinde siyasi ve adli yapılanmanın, kendi kurallarına göre yaşam süren izole etnik-dini ve etnik-kültürel gruplar ekseninde belirli bir biçimde kendisini hissettirmesi gerektiğine inanmaktadır.

33. Çok kültürlülük denince akla gelen başlıca iki strateji söz konusudur. Bunlardan ilki çok kültürlü bir devlet ve toplumdaki bireyler arasında kültürler arası aktif iletişim ekseninde etnik

grup ve kültürlerin etkileşim ve yorumlanmasına dayanmaktadır. Bu bağlamda çeşitli etnik gruplara mensup bireyler kimliklerini muhafaza ederken bir yandan da bu çok kültürlü toplumda "oyunun kuralları" olarak nitelenebilecek değer ve kuralları kabul eder ve farklı etnik-kültürel yapılanmaların temsilcileriyle aktif bir biçimde iletişim kurarlar.

34. Çok kültürlülüğün ikinci türünde ise "sandviç uygarlığı" adı verilen bir ilke öne çıkmaktadır. Aslına bakılırsa bu bir nevi ulusal-kültürel özerklik konseptine atıftır. Belirli bir toplum (devlet) içinde mutlak bağımsızlığa sahip grupların varlığını kabul etmek olarak da özetlenebilir. Bunlar bütünü oluşturan bir devlet yapılanmasının parçası olsalar da birbirleriyle karışmaz ve iç içe geçmezler. Sadece çok katmanlı bir sandviçin parçaları gibi birbirlerine temas ederler. Böyle durumlarda devletin işlevi bazı genel idari sorunlara çözüm getirmektir.

35. Çok kültürlülük fikri ulus devletin yüzyıllar içinde geliştirilmiş olan yekpare yasal yaklaşımını zayıflatır. Bazı ülkelerde ise belirli coğrafi alanlar hatta fiili gettolarda, çoğu zaman ulusun ortak değerleriyle çelişen değerlere sahip göçmen toplulukları yaşamaktadır. Almanya, İngiltere ve Fransa da dâhil olmak üzere önde gelen Avrupa ülkelerinin siyasi liderlerinin "çok kültürlülük" projesinin başarısızlığa ulaştığını beyan etmesine şaşırılmaması gerekir.

36. Rusya'nın önemli bir özelliği yapısında çeşitli etnik-kültürel grupları herhangi bir izolasyon ya da asimilasyon söz konusu olmaksızın ulusal kimliklerini koruyarak muhafaza edebilmesidir. Rusya birden fazla etnik ve dini topluluğun bir arada yaşadığı bir toplum inşa etmede eşsiz bir deneyime sahip olup, bu yapıda farklı halk ve kültürlerin temsilcileri kendi kimliklerinden vaz geçmeden bütünü oluşturan ülke ve kültüre aidiyet hissini yaşamaktadır. Rusya'nın deneyimi modern, başarıyla gelişen ve birden fazla etnik gruba ev sahipliği yapan hukuk devletleri için dikkate şayan bir model teşkil etmektedir.

III. ULUSLARARASI ÇERÇEVE VE FAALİYETLER

37. Kültürü devlet politikalarının temeline yerleştirmek, dünyanın gelecekteki gelişimine yapılan vazgeçilmez bir yatırım, ve küreselleşme sürecinin başarısının bir ön koşuludur. Tüm devletlere bu önemli konuyu dikkat çekmek **UNESCO**'nun görevidir. Bu bağlamda, başlıca sorun siyasi karar alıcıları ve yerel, ulusal ve uluslararası ölçekteki sosyal aktörleri kültürel çeşitlilik ilkelerini ve kültürel çoğulculuk değerlerini tüm kamu politikaları, mekanizmaları ve uygulamalarına, özellikle kamu/özel sektör ortaklıkları yoluyla entegre etmeye ikna etmektir.

38. **Bölgesel düzeyde**, Kültür, **Avrupa Konseyinin** insan haklarını, demokrasinin uygulanmasını ve hukukun üstünlüğünü ön plana çıkarma temel misyonunun etkin bir biçimde yerine getirilmesinde kilit önem taşıyan bir etken ve elzem bir bileşendir. Kültürü "demokrasinin ruhu" olarak desteklemek, şeffaflık, erişim, katılım ve yaratıcılık, kimlik ve çeşitliliğe saygı, kültürler arası diyalog ve kültürel hakları giderek daha karmaşık bir hal alan dünyada birlikte saygılı ve hoşgörülü bir biçimde yaşamının zemini olarak öne çıkaran güçlü kültür politikaları ve yönetim yapıları anlamına gelmektedir. Avrupa Konseyine üye olsun, olmasın, tüm Avrupa ülkelerinin kültür alanında işbirliği konusundaki kararlılıklarını ortaya koydukları ilk belgelerden biri Avrupa Kültür Sözleşmesi (1954) olarak görülmektedir. Tüm KEİ üyesi ülkeler bu sözleşmeyi kabul etmiştir.

39. **Avrupa Birliği** açısından kültür, en azından yasal çerçeveden baktığımızda önemli bir hareket alanıdır: AB'nin bu alandaki faaliyetlerinin yasal zemini 1993'te Maastricht Anlaşması ile atılmıştır. Maastricht Anlaşması geçmişte ekonomi ve ticarete odaklanan bir yapı olan AB'nin, Avrupa'da kültürü güvence altına almak, yaymak ve geliştirmek amacıyla kültür alanında harekete geçebilmesine olanak tanımıştır.

40. **Avrupa Kültür Mirası Yılı 2018** ortak bir tarih ve kimlik perspektifini geliştirmede Avrupa'nın kültürel mirasını değerlendirmek için bir fırsat sunmaktadır. Bu yıl kapsamında bir kaynak olarak kültürel mirasın Avrupa için önemi, kültürler arası diyalog, sosyal uyuma ve ekonomik büyüme bağlamında getirdiği çok sayıda fayda vurgulanacak ve bu alandaki Avrupa boyutu ön plana çıkarılacaktır. Bu bağlamda, AB-Batı Balkanlar Miras Rotası projesine start verilmiş ve bu projeye Batı Balkanlarda miras alanlarının sürdürülebilir bir ağının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Projeye diğer ülkelerin yanında Arnavutluk, Sırbistan ve Bulgaristan da katılmaktadır. Romanya ve Yunanistan da bu projeye katılmaya ilgi göstermektedir.

41. **2015-2018 Avrupa Komisyonu Kültür Çalışma Planı** Avrupa'da kültürel işbirliği projelerini destekleme bağlamında başlıca araçtır. AB Kültür Bakanlarınca, Aralık 2014'te kabul edilen Plan, kültürel politikalar belirlemede Avrupa'da işbirliğinin başlıca dört önceliğini ortaya koymaktadır: erişilebilir ve kapsayıcı kültür, kültürel miras, kültürel ve yaratıcı sektörler, yaratıcı ekonomi ve inovasyon. AB üyesi ülkelerin her birinin kendi politikalarından sorumlu olduğu düşünüldüğünde, Avrupa Komisyonunun bu bağlamdaki rolü, dijital geçişin etkisi, kültür alanında yönetişimin değişen modelleri, ve kültürel ve yaratıcı sektörlerin inovasyon potansiyelini destekleme ihtiyacı gibi ortak sorunları ele almaya yardımcı olmaktadır.

42. Üyeleri arasında Azerbaycan, Ermenistan, Moldova, Rusya, ve Ukrayna'nın da yer aldığı **Bağımsız Devletler Topluluğu Parlamentolar Arası Asamblesi (BDTPAA)**, kültür alanında çeşitli örnek kanun, düzenleme ve tavsiye kararlarını değerlendiren Kültür, Bilgi, Turizm ve Spor Komisyonu üzerinden kültürel işbirliğinin geliştirilmesini desteklemektedir.

43. Üyeleri arasında Arnavutluk, Bulgaristan, Moldova, Romanya, Sırbistan ve Ukrayna'nın da yer aldığı **Merkezi Avrupa Girişimi (MAG)**, 2018-2020 dönemi için, demokratik ve kapsayıcı toplumların ve CEI Üyesi Ülkelerde sürdürülebilir ekonomilerin geliştirilmesine yönelik bölgesel işbirliğini teşvik etme amaçlı bir yol haritası sunan bir gündemi kabul etmiştir. Söz konusu yol haritasındaki 4. HEDEF kültürler arası işbirliği ve kültürel çeşitliliğe saygı, kültürler arası diyalog ve eşit fırsatlar gibi kültürel konulara ayrılmıştır. MAG bunların, çatışmaları önleme ve sürdürülebilir insani, sosyal ve iktisadi kalkınma bağlamında elzem unsurlar olduğu kanaatinde dir.

44. **İpek Yolu Programı** Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) ve UNESCO şemsiyesi altında yürütülen büyük bir projedir. KEİ, UNWTO tarafından düzenlenen bir dizi toplantıya katılmıştır. Söz konusu toplantılarda vurgu büyük ölçüde turizm alanında olsa da, sürece katılan bir dizi kurum kültür boyutuna da dikkat çekmiştir. İpek Yolunun turizm ve kültür boyutlarını incelemek üzere Batı İpek Yolu Çalışma Grubu ve Batı İpek Yolu Üniversitesi Araştırma Grubu kurulmuştur.

45. İpek Yolu Programı, İpek Yolunun paydaşları için bir dizi uluslararası ve bölgesel konferans, ağ kurma etkinliği ve atölye çalışması düzenleyip destekleyerek, bunlar kapsamında bölgesel işbirliği, ürün geliştirme ve destinasyon yönetimi, toplum-tabanlı turizm ve miras, pazarlama ve istatistik, iletişim ve medya gibi çeşitli konuları ele almaktadır. İpek Yolu Programı halen 33 ülkeyi kapsamakta olup bunların 9'u KEİ üyesidir: Arnavutluk, Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Türkiye, Ukrayna ve Yunanistan.

46. **Balkanlar ve Karadeniz İşbirliği Forumu** bölgesel nitelikli ve her seferinde dönüşümlü olarak farklı bir merkezde düzenlenen bir Konferans olup, Balkanlar ve geniş anlamıyla Karadeniz Bölgesindeki devletler arasında ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınmayı öne

çıkarma, ikili ve çok taraflı ilişkileri geliştirme, ve iş yapma fırsatlarını güçlendirme amaçlarına hizmet etmektedir. Kültür turizmi konusuna odaklanan 2017'deki Konferansta, katılımcılar, kültür turizmini sürdürülebilir kalkınmanın anahtarlarından biri olarak Balkanlar ve Karadeniz Bölgesindeki halkların tümünün çıkarı için aktif biçimde teşvik etmenin gerekliliğinin altını çizmiştir. Genel itibarıyla kültürler arası diyalogu, refah ve istikrarı canlandırma amacına yönelik olarak devletlerin çabalarının kültürel üretim, eğitim, araştırma ve bilimi daha fazla desteklemeye odaklanması gerektiği kabul edilmiştir.

KEİ Üye Devletlerindeki Durum

47. *Azerbaycan Cumhuriyeti*, Cumhurbaşkanı Sn. İlham Aliyev'in amaca yönelik ve vizyon sahibi politikasının bir sonucu olarak dünya uygarlıkları arasındaki ilişkileri geliştirme ve düzenlemenin bir örneği olarak kültürel ve kültürler arası diyalogun merkezlerinden biri haline gelmiştir. 2008'de Cumhurbaşkanının önerisiyle kültürler arası iletişimi geliştirmeye yönelik "Bakü Süreci" tesis edilmiştir. "Bakü Sürecinin" ilanından bu yana geçen on yıllık sürede Azerbaycan Cumhuriyetinde çok sayıda uluslararası etkinlik ve proje gerçekleştirilmiştir. Bu başarılı sürecin ve gerçekleştirilen faaliyetlerin bir sonucu olarak Nisan 2016'da Birleşmiş Milletler Medeniyetler İttifakının (UNAOC) 7. Global Forumu Azerbaycan Cumhuriyetinin ev sahipliğinde Bakü'de gerçekleştirilmiştir. "Kültürler arası iletişim geliştirme – Güvenlik, barış ve sürdürülebilir kalkınmada yeni yollar" konulu 4. Kültürler Arası İletişim Dünya Forumu, UNESCO, BM Medeniyetler İttifakı, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü, Gıda ve Tarım Örgütü (FAO, Avrupa Konseyi, ve ISESCO ile işbirliği içinde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sn. İlham Aliyev'in himayesinde ve katılımıyla 4-6 Mayıs 2017'de Bakü'de gerçekleştirilmiştir. Birçok ülke ve önemli uluslararası örgütler bu foruma büyük ilgi göstermiştir. Forum çerçevesinde, katılımcı kurumların önerisi ve Sn. İlham Aliyev'in ve Azerbaycan Cumhuriyeti Birinci Cumhurbaşkanı Yardımcısı Sn. Mehriban Aliyeva'nın desteğiyle bir dizi uluslararası girişimin temeli atılmıştır. Azerbaycan tarafından sunulan önemli bir inisiyatif Forum çerçevesinde uluslararası örgütler arasında üst düzey toplantıların yapılması olmuştur. Toplantının amacı dünyanın siyasi, kültürel, askeri, sosyal, mali ve diğer uluslararası örgütleri arasında "kültürler arası iletişim, barış, güvenlik ve sürdürülebilir kalkınma" teması ekseninde ilk ortak müzakereler üzerinden ortaklaşa faaliyetler düzenlemeye yönelik mekanizmaları tanımlamaktır.

48. *Bulgaristan Cumhuriyeti*, kültür alanındaki uluslararası işbirliklerini Kültür Bakanlığı üzerinden yürütmektedir. Bakanlık çeşitli amaçlara yönelik olarak faaliyetlerde bulunmaktadır. Avrupa Birliği ile işbirliği ve kültürel alışveriş çerçevesinde farklı çalışma grupları, programlar, projeler ve inisiyatifler söz konusudur. Bunlara örnek olarak Avrupa İşleri Konseyinin "Kültür ve görsel-işitsel unsurlar, fikri ve sınai mülkiyetin korunması" konulu 18. Çalışma Grubu, Kültür İşleri Komitesi, "Eğitim, Gençlik ve Kültür" formatında AB Bakanlar Konseyinin Görsel-İşitsel Unsurlar Çalışma Grubu, Ulusal Kültür Enstitüleri Avrupa Ağı (EUNIC), "Kültür", "Vatandaşlar için Avrupa", "Daha Güvenli İnternet" programları sayılabilir. Uluslararası işbirliği Bulgar Devletinin uluslararası ilişkiler alanındaki politikasına ve Bulgar kültürünün geliştirilmesine ilişkin önceliklere uygun olarak yürütülür, ve mevcut yasal çerçeve ve mevzuata dayanır. Bulgaristan Cumhuriyeti yurtdışında Bulgar kültürünün tanıtımını yapmakta olup, Karadeniz Bölgesindeki üye devletlerin birçoğu da dâhil olmak üzere dünyanın 60'tan fazla ülkesiyle sağlam zemine dayanan ve güncel tutulan yasal çerçeve ve mevzuat ekseninde ikili işbirliği tesis etmiştir. Yasal çerçeve ve ikili uluslararası işbirliği uluslararası sözleşmelere ve ikili nitelikteki anlaşmalara tabi olup, ülkenin uluslararası kurum ve örgütlere entegrasyonunun niteliği ve sürecinin gereklerine göre şekillenerek Bulgaristan ve ilgili ülke arasında kültürel işbirliğinin geliştirilmesi yönündeki karşılıklı çıkarılara dayanır. İkili ilişkilerin yasal akdi çerçevesi sürekli olarak güncellenmekte ve dinamik bir biçimde

değişen uluslararası yapıya uygun olarak yeni anlaşmalar imzalanmasına yönelik süreçler başlatılmaktadır. Başarılı politikası sayesinde Bulgaristan, uluslararası kültür politikalarında ve uluslararası ilişkilerde istikrarlı bir ortak olduğu şeklinde olumlu bir imaj oluşturabilmiştir. Söz konusu politikanın başlıca hedefleri Bulgar sanatçıların yurtdışındaki sanat piyasalarına katılımı, sanatçıların, kültürel değerlerin ve kültür ürünlerinin serbest dolaşımının desteklenmesi, kültürün kriz durumlarını ve çatışmaları önleme ve çözümleme aracı olarak rolü ve misyonunun ortaya konulması, ve ulusal önem arz eden temsili nitelikteki sergiler de dâhil olmak üzere ülke içinde ve dışında ikili uluslararası etkinliklerin düzenlenmesine odaklanmaktadır.

49. **Yunanistan Cumhuriyeti**, Kültür ve Spor Bakanlığı, Uluslararası İlişkiler ve AB İşleri Genel Müdürlüğü (her dönem Başkanlığı kapsamında bir kez olmak üzere) yılda iki kez toplanan KEİ Kültür Çalışma Grubuna aktif biçimde katılmaktadır. Halen devam eden “klasik yazarların 20. yüzyıldaki eserlerinden bir derlemenin yayınlanması” konulu Proje kapsamında Yunanistan önde gelen yazarlarının klasik eserlerinden üçünü, yayınlanmak üzere sunmuş olup, bu eserler Constantinos Kavafis, George Seferis ve Odysseas Elytis’e ait şiirlerdir. Çalışma Grubunun başlıca öncelikleri arasında yer alan Kültür Rotaları projelerine ilişkin olarak Yunanistan, Atina Nüvizmatik Müzesinin “para basma rotası” konulu bir kültür projesi geliştirilmesi yönündeki proje başvurusunu sunmuş ve bu başvuru ilk etapta Ermenistan ve Moldova tarafından desteklenmiştir. Ancak zaman zaman üye devletlerce teklif edilen kültür rotası projelerinden hiçbirinde henüz ilerleme kaydedilememiş, ve bu projeler KEİ tarafından kabul edilmemiştir. Yakın dönemde ise henüz haritalama aşamasının başlarında olan bir Bizans Rotası oluşturulması yönünde bir öneri getirilmiştir. Bizans ve Bizans-Sonrası Dönem Anıtlar Avrupa Merkezi, KEİ Daimi Sekreteryası tarafından desteklenen “Karadeniz Kültür Limanı” adlı bir kuruluşun tesisi yönünde bir teklif sunmuştur. Yakın dönemde KEİ Uluslararası Daimi Sekreteryası tarafından yayınlanan bir güncellemeye göre, proje, finansman için AB’ye sunulmuş olup Türkiye, Gürcistan, Romanya ve Bulgaristan’dan proje ortaklarıyla işbirliği yapılmaktadır.

50. **Moldova Cumhuriyeti** Kültür Bakanlığı, 2015-2016 döneminde, KEİ Kültür Çalışma Grubunun faaliyetlerini koordine etmiştir. Bu bağlamda Bakanlık görev süresi (2015-2016) için bir Eylem Planı hazırlamış ve bu plan Çalışma Grubunun 21 Nisan 2015’te gerçekleştirilen toplantısında değerlendirilerek bazı değişikliklerle kabul edilmiştir. Moldova Cumhuriyetinin, uluslararası örgütlerin geniş anlamıyla Karadeniz bölgesinde kültür alanında oynadığı önemli rolü dikkate alarak Kültür Çalışma Grubunun ülke koordinatörü sıfatıyla belirlediği öncelikler şöyle şekillenmiştir: Kültürel miras bağlamında işbirliği; Sanatçıların ve gençlerin hareketliliğini teşvik etmek ve bölgesel, sosyal ve iktisadi kalkınmayı sağlamak amacıyla kültürün bir araç olarak kullanımı; Kültür politikalarının uygulanmasında KEİ’nin en iyi uygulamalarının paylaşımı. Moldova Cumhuriyetinin KEİ Kültür Çalışma Grubu ülke koordinatörlüğü döneminde şu konularda görüşmelere devam etmenin önemi vurgulanmıştır: İşbirliği çerçevesini güçlendirecek yeni belgelerin öne çıkarılması ve kabulü yoluyla KEİ ülkelerinin Karadeniz Bölgesinde kültür mirasını koruma ve güvence altına alma çabalarını teşvik etmek; KEİ ve diğer uluslararası örgütler arasında işbirliğini geliştirmek; Sanatçıların, kamu görevlilerinin ve gençlerin KEİ bölgesi içindeki hareketliliğini destekleyen proje ve programları geliştirmek.

51. **Romanya**’nın kültürün diğerlerini anlamaya yönelik bir yaklaşım olarak oynadığı role bakışı, tolerans ve çok kültürlülüğün iyi bir örneğidir. Aynı zamanda Romanya kültürler arası iletişimi teşvik eden çalışmalara da aktif biçimde katılmaktadır (AB ve BM sistemine mensup uluslararası kültür kuruluşlarının üyesi bir ülke olarak). AB Konseyinin, AB’nin uluslararası kültürel ilişkilere stratejik yaklaşımı konusundaki çıkarımları uluslararası kültürel ilişkilerin

ancak AB bünyesinde kültürel çeşitliliği güçlendirmek suretiyle şekillenebileceği, ve dolayısıyla kültürler arası yetkinlikleri daha da artırıp kültürler arası iletişimi teşvik etme amacı bağlamında vatandaşların kendi kültürel takdir ve bilgilerini geliştirmesinin, yaratıcılıklarının canlandırılmasının, ve zaman içerisinde artırılan diyalogla karşılıklı öğrenmenin teşvikinin gerekli olduğu yönündedir. Hükümet, bölgede kültürler arası iletişimin geliştirilmesinin önemli bir boyutunun akademik bağlamdaki değişim programları ve eğitim alanındaki burs programlarında yattığı düşüncesindedir. Bu bağlamda, Romanya Dışişleri Bakanlığı, AB üyesi ülkeler dışında dünyanın dört bir yanından insanlar için bir burs programı uygulamakta ve kültür ve Romen uygarlığı, mimari ve görsel sanatlar alanlarında 85 kişiye burs vermektedir. Romanya Kültür ve Ulusal Kimlik Bakanlığı, Kültür Alanında Gelişim Göstergeleri konulu ve kültürün ekonomi, eğitim, yönetim, sosyal katılım, cinsiyet eşitliği, iletişim ve miras gibi çeşitli açılardan sürdürülebilir kalkınma süreçlerine yapacağı katkıyı ölçerek Romanya'nın Kültürel DNA'sını oluşturmayı amaçlayan UNESCO Projesinin uygulanmasına hazırlanmaktadır. UNESCO'nun Manevi Kültür Mirasının Korunması Komisyonu geçen yıl Romen geleneği Martisor'un Manevi Kültür Mirası temsili listesine alınmak için gereken tüm şartları sağladığı yönünde karar vermiştir. Bu konudaki teklif, Romanya'yla birlikte yine KEİ üyesi ülkeler olan Bulgaristan ve Moldova Cumhuriyeti tarafından yapılmıştır.

52. KEİ üyesi devletler ve **Rusya Federasyonu** arasındaki ikili işbirliği, esasen, devletler ve kurumlar arası düzeyde yürütülmektedir. Geçmiş dönemde Rusya Hükümeti ile Bulgaristan (1993), Yunanistan (1993), Moldova (1994), Arnavutluk (1995), Azerbaycan (1995), Ermenistan (1995), Sırbistan (1995), Türkiye (1995), Ukrayna (1995), ve Romanya (1997) arasında kültür, eğitim ve bilim alanında işbirliğine yönelik anlaşmalar imzalanmıştır. Rusya Kültür Bakanlığı ile Azerbaycan Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında (2017-2019 dönemi için) ve Ermenistan Kültür Bakanlığı arasında (2016-2018 dönemi için) özel ve düzenli olarak yenilenebilir işbirliği programları bulunmaktadır. Kültürler arası işbirliğinin geliştirilmesi ve milli kültürün yurt dışında tanıtımında, Rusya ile yabancı ülkeler arasında kültürel ve insani bileşene önemli bir yer ayrılan değişim ve "takas" yılları önemli bir rol oynamaktadır. Bu çerçevede 2016'da Yunanistan ile değişim yılı gerçekleştirilmiştir. 2019'da da Türkiye ile Rusya arasında bir kültür ve turizm "takas" yılı düzenlenmesi planlanmaktadır. KEİ üyesi devletler Rusya'daki ruhani kültür günlerine katılmaktadır. Bu kapsamda 2017'de Varna (Bulgaristan) kentinde "Rusya ve Bulgaristan'ın ruhani ve tarihi vatanseverlik yolları" konulu bir Forum gerçekleştirilmiş ve bu forumda bilişsel ve kültürel turizm alanında etkileşim konulu bir dizi önemli anlaşma imzalanmıştır. Rusya Bilim ve Kültür Merkezleri (RCSC) bünyesinde KEİ üyesi devletlerde düzenli olarak çeşitli etkinlikler düzenlenmekte ve bu yollar Rus kültürüne popülerlik kazandırılmaya çalışılmaktadır. Örneğin Bulgaristan'ın Başkenti Sofya'da Rus Kültür ve Bilgi Merkezi, Yunanistan'ın başkenti Atina'da ise Rus Bilim ve Kültür Merkezi faaliyet göstermektedir. Ayrıca Bakü ve Kişinev'de de birer Rus Bilgi ve Kültür Merkezi mevcuttur.

53. **Sırbistan Cumhuriyeti** Kültür ve Enformasyon Bakanlığı, 2017-2018 döneminde KEİ Çalışma Grubunun koordinasyonunu üstlenmiştir. Ülke koordinatörlüğü döneminde Sırbistan kültürün Karadeniz Bölgesinde sosyal ve iktisadi kalkınmanın bir aracı olarak rolünü vurgulamayı amaçlamaktadır. Kültür mirası tüm ülkelerin kalkınmasında ve turizmin gelişmesinde önemli bir kaynak olup, yerel toplumlar açısından sürdürülebilir gelişmeyi destekleyen bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. KEİ Kültür Ülke Koordinatörü olarak Sırbistan kültür mirasının tanıtılmasına, "Kültür Rotaları" projesinin geliştirilmesine, "Karadeniz Kültür Limanı" ve "Yeni İpek Yolu" projelerine büyük önem vermektedir. Arkeolojik miras ve arkeolojik sit alanları hakkında bilinçlenmeyi sağlama ve bunların görünürlüğünü artırma amacıyla, Arkeoloji filmleri festivallerine katılımı teşvik etmeye büyük ihtimam gösterilecektir. Dikkat çeken bir diğer konu da kültürel alışveriş ve kültürel ifadelerin

korunmasıdır. Bu kapsamda sanatçıların ve kültür ve sanat alanındaki uzmanların hareketliliğinin teşviki (festivallere ve diğer etkinliklere davetler), ulusal politikalar alanında en iyi uygulamaların paylaşılması, ve edebiyat, müzik, sinematografi, yerel gelenekler (el sanatları) gibi çeşitli sanat alanlarında yaratıcı dışavurumların korunmasına yönelik çalışmalar öne çıkmaktadır. Sırbistan Cumhuriyetinin kültür politikası, UNESCO ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası örgütlerin yanı sıra farklı kültürel birlik ve kurumlarla Karadeniz bölgesinde kültür alanında işbirliğini geliştirerek bölgesel kalkınma üzerinde etkili olma amacıyla daha iyi işbirliğini teşvik etmektedir.

54. KEİ Teşkilatının kurucu üyelerinden olan **Türkiye Cumhuriyeti, Karadeniz Bölgesini** her zaman dış politikasının öncelikli sahalarından birisi olarak değerlendirmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü bölgedeki ikili işbirliğini ve Müzik ve Sahne Sanatları alanında karşılıklı etkinliklerin düzenlenmesini desteklemektedir. Ayrıca, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü de KEİ bölgesinde çok kültürlülüğün çeşitli boyutlarını ve kültürel diyalogu geliştirmeye yönelik olarak halk kültürü alan araştırmalarının yapılması konusunda bir öneride bulunmuştur. Genel Müdürlük, halk kültürü konusundaki uzmanların değişimi yoluyla Bölgedeki ikili kültürel işbirliğinin arttırılabileceğini düşünmektedir. Öte yandan Sinema Genel Müdürlüğü bölge ülkeleri arasında ortak yapımlara yönelik anlaşmalar imzalanmasının ve KEİ üyesi devletler arasında sinema konusunda işbirliğini geliştirmenin ülkeler arasında kültürel bağları güçlendirme açısından yararlı olabileceğini mütalaa etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti aşağıdaki KEİ üyesi ülkelerle ikili anlaşmalar imzalamıştır: Azerbaycan (Kültürel İşbirliği Protokolü, 13.04.2004), Gürcistan (Kültürel İşbirliği Programı, 2017), Moldova (Kültürel Anlaşması, 03.06.1994), Rusya Federasyonu (Kültürel ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması, 19.07.1994), Ukrayna (Kültürel İşbirliği Anlaşması, 27.11.1996), Bulgaristan (Kültürel, Eğitim, Bilim İşbirliği Anlaşması, 14.12.1997), Romanya (Kültürel Merkezlerin Kurulması Anlaşması, 18.04.1996), Sırbistan (Kültürel İşbirliği Protokolü, 19.02.2009), Yunanistan (Kültürel İşbirliği Anlaşması, 14.02.2004).

55. **Ukrayna**, KEİ üye devletleriyle kültür alanında uzun vadeli ve verimli işbirliğini desteklemektedir. 24 Mart 1997'de Ukrayna Kültür Bakanlığı ile Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı arasında kültür ve sanat alanında işbirliğine ilişkin bir anlaşma imzalanmıştır. Bunun yanında aynı bakanlıklar arasında 2016-2020 dönemine ilişkin olarak kültür ve sanat alanında bir işbirliği programı da kabul edilmiştir. Ukrayna Hükûmeti Ermenistan Cumhuriyeti (14 Mayıs 1996), Bulgaristan Cumhuriyeti (30 Ocak 2003), Yunanistan Cumhuriyeti (11 Kasım 1996), Moldova (20 Mart 1993), ve Romanya (3 Eylül 1992) hükûmetleri ile eğitim, bilim ve kültür alanında işbirliğine yönelik anlaşmalar imzalamıştır. Gürcistan söz konusu olduğunda ise Ukrayna Hükûmeti ile Gürcistan Hükûmeti arasında 13 Nisan 1993'te Kültürel İşbirliği anlaşmasının imzalanmasının yanı sıra (8 Haziran 2015'te) 2015-2018 döneminde Ukrayna Kültür Bakanlığı ile Gürcistan Kültür ve Anıtların Korunması Bakanlığının ortaklaşa faaliyetler yürütmesine yönelik bir plan kabul edilmiştir. Yakın dönemde ise 19 Ekim 2017'de Ukrayna Kültür Bakanlığı ile Moldova Cumhuriyeti Eğitim, Kültür ve Araştırma Bakanlığı arasında 2017-2021 döneminde kültür alanında işbirliğine yönelik bir program kabul edilmiştir. Benzer programlar Yunanistan Cumhuriyeti (17 Nisan 2002) ve Türkiye Cumhuriyeti (22 Aralık 2011) hükûmetleri ile de kabul edilmiştir. Ukrayna hükûmeti ve Kültür Bakanlığı ile Rusya Federasyonu arasındaki tüm anlaşmalar sona ermiştir.

IV. NİHAİ TESPİTLER

56. Karadeniz, çok sayıda farklı kültür ve dinin etkileşim içinde olduğu bir bölgedir. Karadeniz Bölgesinin kültürel ve tarihi mirası birçok ortak özellik arz etmektedir. KEİ Bölgesinde kültürel

işbirliğinin daha geniş anlamıyla işbirliği süreci ile bölge halkları üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Bu da karşılıklı anlayışı geliştirmek, bölge halklarına ekonomik faydalar sağlamak, ve bölgedeki toplumlar açısından sürdürülebilirlik boyutunu ortaya koymak suretiyle sağlanmaktadır.

57. KEİ Bölgesi, kimliğini şekillendirmede büyük bir rol oynayan kültürel hazineler, kaynaklar ve değerlere sahiptir. Kùltürler arası iletişimi ve kùltür ve sanat alanında çeşitliliğe saygıyı teşvik etmek öncelikler arasındadır. İşbirliği ve kültürel etkileşim, diyalog ve güvene dayalı olarak yapıcı ve sürdürülebilir ilişkiler kurmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu etkileşim kapsamında farklı kùltürlerin temsilcileri arasında iletişim ve karşılıklı saygı öne çıkmaktadır. Karşılıklı anlayış gibi temel değerleri güçlendirmek, kültürel, dilsel ve etnik bölünmelerin ortaya çıkmasını engelleme ve insanların farklı kimlikleri yapıcı ve demokratik bir şekilde değerlendirebilmesini mümkün kılma bağlamında etkili bir yaklaşım sunmaktadır.

58. Kùltürler arası iletişim ve kùltür alanında işbirliği bölgenin daha bütünleşmiş bir yapıya bürünmesine ve daha benzeşen nitelikleri veya kimliği olan bir bölge olma yolunda ilerlemesine yardımcı olabilir. Kùltür alanında teatiye yönelik işbirliği programları, bölgesel festivaller, folklor ve el sanatları fuarları, tarihi kültürel mirasın araştırılmasına yönelik karşılıklı programlar Bölge halkları arasında kültürel işbirliğini geliştirebilecek ve karşılıklı anlayış sağlayabilecek araçlar arasında sayılabilir.

59. Asamble, Karadeniz Ekonomik İşbirliği üyesi devletlerin ortak hareket programı olan "Gelişmiş bir KEİ Ortaklığı yolunda KEİ Ekonomi Gündemi"nin etkin biçimde uygulanması sürecinde KEİ ve ilgili kurumları ile daha yakın bir işbirliği içinde çalışma kararlılığının altını yeniden çizmektedir.

60. KEİ ve ilgili kuruluşları, özellikle öncelikleri belirlemek, ortak strateji ve programlar geliştirmek, ve Avrupa Konseyi ve UNESCO gibi diğer bölgesel ve uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum ağlarıyla kültürel işbirliği alanında ortaklık arayışına girmek yoluyla kùltür alanındaki işbirliklerini daha da geliştirebilirler. Böyle bir çabanın başarıya ulaşabilmesi içinse bölgesel, ulusal ve yerel düzeydeki kurumların yanı sıra sivil toplum örgütlerinin, iş ve sanayi camiasının, bilimsel ve teknik yapılanmaların, gençlerin ve medyanın temsilcilerinin etkin katılım ve dahline ihtiyaç duyulmaktadır.